

ספרי לימוד על מרד גטו ורשה - היסטוריה ונרטיב

עבודה סמינריונית בחינוך

מגיש: נתנאל שמחה נחשון מנחה: ד"ר אביחי קלרמן

פולמוס על ספרי לימוד

ספרי לימוד, אינם רק מקור ידע חשוב שהתלמידים שואבים ממנו, אלא גם מעצבי זהות, ולכן הם מוקד לדיון ציבורי. בשנים האחרונות, כמעט, כל ספר לימוד שיוצא לאור סופג ביקורת בשל טענה שהוא בעל אג'נדה מסוימת. הדבר משמעותי במיוחד כאשר ספר הלימוד עוסק במאורע לאומי מכונן כמו סיפור השואה.

נרטיב, פוסט מודרניזם וחינוך

אחד המאפיינים המרכזיים של העידן הפוסט-מודרני הוא התפוררות הנרטיבים. כבר אין סיפור על גדול וחובק כל, אלא רק סיפורים קטנים מנקודות מבט של אנשים, או קבוצות קטנות. הוגים פוסט-מודרניים טוענים שהדחקת נרטיב מסוים פירושה דיכוי של הקבוצה האוחזת בו. אם כן, כיצד אפשר לספר סיפור היסטורי בכיתה ללא דיכוי של קבוצה כזו או אחרת?

ביקורת על הנרטיב ההגמוני של מרד גטו ורשה

הביקורת הלא ציונית

מרד גטו ורשה איננו מרד ציוני. להיפך, המרד נבע מוויתור על הרעיון הציוני של הגשמה לאומית בארץ ישראל ואימוץ רעיון אוטונומיסטי של הגנה עצמית בחו"ל.

הביקורת הפמיניסטית

במרד השתתפו נשים בתפקידי לחימה ופיקוד, אך סיפורן מוצג בצורה שלא מאדירה נשים אלא מסבירה את לחימתן כחריג שלא יחזור.

הביקורת החרדית

אנשי אגודת ישראל בגטו תמכו במרד והשתתפו בו. היה אף פסק הלכה שקרא לקחת חלק במרד. סיפורם של החרדים הושכח והם נתפסים כפסיביים.

הביקורת הרוויזיוניסטית

במרד גטו ורשה השתתפו רוויזיוניסטים ואנשי ימין במסגרת ארגון אצ"ל ולחמו בגבורה, ואולי אף היוו את עיקר ההתנגדות לנאצים. פועלם נדחק והושכח.

תגובות לפוסטמודרניזם בשדה החינוך

- **הנרטיב הרוויזיוניסטי:** בכל הספרים מוזכר ארגון אצ"ל, אך רק בספר אחד הוא מוצג באופן שוויוני.
- **הנרטיב החרדי:** השתתפותם של החרדים במרד מופיעה רק בספר לימוד אחד.
- **הנרטיב הפמיניסטי:** במרבית ספרי הלימוד אין התייחסות ללחימתן של הנשים במרד באופן מעצים.
- **הנרטיב הלא ציוני:** בדרך כלל מופיעה בספרים תפיסה ציונית, אך לפעמים היא מתונה או מעורבת עם תפיסות לא ציוניות באופן לא קוהרנטי.

** לא נמצא הבדל בין הספרים המיועדים לזרם הממ"ד, לבין הספרים המיועדים לזרם הממלכתי באף אחד מהנושאים.

ספרי הלימוד על השואה המאושרים ללמידה בשנת תשע"ז

רומנסה או טרגדיה?

הדרך העיקרית ליצירת נרטיב היסטורי היא באמצעות הבנייה הכללית של הסיפור – העללה. ניתן להעלות על הדעת שתי דרכי העללה למרד גטו ורשה: רומנסה, סיפור בו הגיבור (יהודי גטו ורשה) מתגבר על המכשולים העומדים בפניו; או טרגדיה, סיפור בו הגיבור מנסה להילחם בגורל ונכשל. בדיקת ספרי הלימוד הראתה שהדרך שבה מוצג הסיפור היא בעיקרה רומנטית – ניצחון היהודים על הנאצים, אם בהיותם סמל ואם ביחס לתנאי הפתיחה.

שיטות להצגת נרטיבים

- ניתן למצוא שלוש גישות בספרי הלימוד להצגת אוסף נרטיבים:
- שמירה על הנרטיב ההגמוני תוך התאמות (שלושה ספרים)
 - בחירה של נרטיב אחד והדגשתו (ספר אחד)
 - ניסיון ליצור סיפור המורכב משילוב של כמה נרטיבים שונים (שלושה ספרים)